

Bedrijfsplan Schaapskooi & Informatiecentrum Haaksbergen

“ONTMOETEN, BELEVEN & LEREN”

Stichting Schaapskudde Haaksbergen i.s.m.

Hofsté Advies Ruimte & Leisure

Auteur: S. Hofsté MBA

Versie: 6 (definitief)

Haaksbergen, 6 maart 2014

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Inleiding

- 1.1 De stichting 3
- 1.2 De schaapskudde en herders 3

Hoofdstuk 2 Visie

- 2.1. Inleiding 4
- 2.2. Planning 4
- 2.3. Bijdrage plattelandsontwikkeling 4
- 2.4. Centrale vraagstelling en onderzoeksvragen 6

Hoofdstuk 3 Begrazing

- 3.1. Korte historie 8
- 3.2. Haaksbergerveen 8
- 3.3. Vraagontwikkeling 8
- 3.4. Bestaande samenwerking 8
- 3.5. Toekomstige samenwerking 9
- 3.6. Beleidsontwikkeling 9

Hoofdstuk 4 Publieksfuncties

- 4.1 Natuureducatie- en beleving 10
- 4.2 Toerisme en recreatie 10
- 4.3 Concrete functies 11

Hoofdstuk 5 Exploitatie

- 5.1. Kudde en begrazing 12
- 5.2. Tijdelijke huisvesting 12
- 5.3. Ruimtebehoefte 12
- 5.4. Beoogde huisvesting 13
- 5.5. Keuze nieuwe of bestaande locatie 13
- 5.6. Organisatie 14

Hoofdstuk 6 Locatie

- 6.1. Inleiding 15
- 6.2. Locatiecriteria 15
- 6.3. Zoekgebieden 15
- 6.4. Ruimtelijke afweging 17

Hoofdstuk 7 Financiën

- 7.1. Investeringsbegroting 19
- 7.2. Financieringsplan 21
- 7.3. Exploitatiebegroting 22

Bijlagen

- 1 Verkennende exploitatiebegrotingen schaapskooi en informatiecentrum 2012-2018
- 2 Overzichtskaart met locaties schaapskooi / informatiecentrum (zoekgebieden)

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1. De Stichting

De Stichting Schaapskudde Haaksbergen bestaat in zijn huidige vorm sinds 2007. Het bestuur wordt gevormd door zes leden met uiteenlopende achtergronden. Het bestuur heeft zich bij aantreden vooral ingezet voor een herdervergoeding. In de huidige bedrijfsvoering is dit een onmisbare bijdrage voor een sluitende exploitatie. Het is nu tijd om een volgende stap te maken en een basis te leggen voor een duurzame toekomst van de schaapskudde.

De stichting onderneemt initiatieven om een permanente schaapskooi met informatiecentrum te realiseren in Haaksbergen. Hierbij wordt beoogd om een historisch waardevolle schaapskooi te herbouwen op een nieuwe locatie, in combinatie met een passende nieuwe schaapskooi voor de kudde. De voorganger van de huidige stichting (de Stichting Schaapskooi Haaksbergen) is hier al in 2002 mee gestart. In 2009 leek een oplossing in zicht door cofinanciering vanuit de gemeente en provincie Overijssel (inzet Essent-gelden). Het voorstel haalde het niet in de gemeenteraad. Er was nog te veel onduidelijkheid over de locatie, investering en exploitatiemogelijkheden.

De ambitie is onverminderd aanwezig om de kudde, met realisatie van passende huisvesting, volledig onder te brengen bij de stichting. Dit biedt vele voordelen voor de bedrijfsvoering en zorgt voor een betere continuïteit. Belangrijke partners zoals Provincie Overijssel, gemeente Haaksbergen en Staatsbosbeheer staan in de basis positief tegenover dit initiatief. Een stichtingsvorm is ook aantrekkelijker voor het verkrijgen van subsidies en donaties. De stichting heeft reeds een ANBI verklaring (Algemeen Nut Beogende Instelling).

De stichting heeft, op basis van hoofdstuk 6 van dit bedrijfsplan, voorbereidend werk verricht voor locatieonderzoek aan de Urkerweg. Er is bewust gekozen voor een locatie buiten de begrenzing van Natura 2000 en in nabijheid van het Haaksbergerveen. Uit veterinaire oogpunt is het van belang om de schaapskudde dicht bij dit grootste begrazingsgebied te huisvesten. Voor deze locatie heeft de gemeenteraad op 6 juli 2011 een positief besluit tot medewerking aan een bestemmingsplanwijziging genomen.

1.2 De schaapskudde en herders

De schaapskudde in Haaksbergen is ontstaan uit een grensoverschrijdend project met Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten in het Haaksbergerveen, Buurserzand en Witteveen en de AGON in het Amtsvonn, Huntfelder Mohr en het Zwillbrock (1985). Het project met Duitse schapen werd in 2001 beëindigd door de mkz-crisis, de schapen mochten niet meer de grens over. Natuurmonumenten stapte toen over op begrazing met runderen in het Buurserzand en Witteveen.

Staatsbosbeheer heeft samen met de herder, werkvoorziening Hameland en de gemeente Haaksbergen, een doorstart gemaakt in het Haaksbergerveen. Inmiddels maken o.a. het Waterschap Rijn en IJssel en landgoed Lankheet ook gebruik van de schaapskudde voor begrazingsprojecten.

De kudde is in het voorjaar van 2012 eigendom geworden van de stichting en bestaat uit verschillende rassen. Er is veel aandacht voor de gezondheid van de dieren, de hele kudde is ingeënt tegen Q-koorts. De Europese richtlijnen worden strikt opgevolgd.

De herders worden gedetacheerd vanuit werkvoorziening Hameland bij de stichting. De laatste jaren is de kudde gehuisvest in tijdelijke stallen in Buurse en Haaksbergen. De gebouwen zijn niet functioneel en doelmatig ingericht en derhalve een kostenpost voor de stichting. De ligging ten opzichte van de primaire begrazingsgebieden is verre van optimaal voor de toekomstige opzet van de kudde. Ondanks deze beperkingen bewijst de schaapskudde haar waarde bij natuurbeheer en trekt vele inwoners en toeristen aan.

Hoofdstuk 2 Visie

2.1. Inleiding

De functie van de schaapskudde gaat veel verder dan begrazing van het Haaksbergerveen. De kudde heeft ook een educatieve-, maatschappelijke- en toeristische functie. In de drie grote natuurgebieden (Haaksbergerveen, Buurserzand en Witteveen) zijn nauwelijks publieksfaciliteiten met informatie over natuur, landschap, kudde(s), beheer, routes etc. Een schaapskooi met een multifunctioneel informatiecentrum kan deze leemte, als centrale ontmoetingsplek, vullen.

Een vaste uitvalsbasis is van groot belang voor het bestaansrecht van de schaapskudde op lange termijn. Het vergroot de efficiëntie, publieke functies, herkenning en samenwerkingsmogelijkheden. Het biedt plek aan diverse activiteiten en speelt in op een toenemende vraag naar streekeigen initiatieven. Er zijn schaapskooien met bezoekerscentra die meer dan 50.000 bezoekers per jaar ontvangen, bijvoorbeeld in een sterk recreatief gebied zoals de Veluwe.

Dergelijke bezoekersaantallen zijn niet de doelstelling van de stichting voor een schaapskooi met informatiecentrum nabij het Haaksbergerveen, maar bevestigt wel het toenemende belang van (publieke-) nevenactiviteiten bij een schaapskooi. De stichting gaat in haar plannen uit van een opzet met een accent op de educatieve- en maatschappelijke functie. De invulling van de toeristisch-recreatieve functie moet passen bij de omgeving en de omliggende natuurgebieden.

De visie van de stichting laat zich vertalen in de volgende doelstellingen:

1. Het realiseren en exploiteren van een schaapskooi in de gemeente Haaksbergen
2. Het realiseren en in stand houden van een schaapskudde in de gemeente Haaksbergen
3. Het promoten van de schaapskudde en het organiseren van daarmee samenhangende activiteiten/evenementen in de gemeente Haaksbergen in algemene zin
4. Het streven naar samenwerking met verschillende natuurorganisaties en versterking van elkaars activiteiten, hierbij goed inspeland op de actuele ontwikkelingen in het buitengebied

2.2 Planning

De stichting heeft een periode van maximaal vier jaar uitgetrokken (2010-2013) om haar doelen te bereiken.

Jaar 2010

De eerste projectfase betreft de verkenning van de haalbaarheid, opzet, financiering en mogelijke locaties. Partners zoals Hameland, Staatsbosbeheer, gemeente, provincie, IVN, Lankheet, Natuurmonumenten en VVV worden actief benaderd. Er zijn al gesprekken gevoerd, het gaat nu om concrete afspraken. Het eindresultaat is een gedragen bedrijfs- en financieringsplan.

Jaar 2011-2012

De tweede projectfase betreft het overleg met de gemeente over de beoogde locatie en het doorlopen van de ruimtelijke procedures. In de eerste helft van deze fase wordt, aan de hand van ruimtelijk onderzoek, de meest optimale locatie bepaald. Daarna vindt overleg met eigenaren plaats over mogelijk te verplaatsen historische schaapskooien en/of schuren en wordt het bouw- en restauratieplan verder uitgewerkt. Vervolgens wordt de vergunningsprocedure doorlopen. In totaal is hiervoor een periode van ongeveer 2 jaar gereserveerd.

Jaar 2013

Na afronding van de omgevingsvergunning worden in de derde projectfase de infrastructuur en gebouwen daadwerkelijk gerealiseerd. Het project wordt gefaseerd uitgevoerd.

Gestart zal worden met de bouw van de nieuwe schaapskooi en herbouw van een historische schaapskooi. De laatste wordt in eerste instantie gebruikt als informatiecentrum. De educatieve, informatieve en de toeristische recreatieve functies krijgen prioriteit in de uitvoering. Vervolgens zal een kapschuur voor opslag en stalling van materieel worden toegevoegd. De verwachting is dat de schaapskooi en het informatiecentrum begin 2014 volledig operationeel zullen zijn op een nieuwe locatie nabij het Haaksbergerveen.

2.3 Bijdrage plattelandontwikkeling

De schaapskudde heeft zich ontwikkeld tot een vaste, beeldbepalende waarde in het Haaksbergse buitengebied. De cultuurhistorische betekenis is groot, schapen horen bij het Twentse landschap. Uitgangspunt is dat het initiatief een bijdrage levert aan de ontwikkeling van het platteland.

Het informatiecentrum krijgt vooral een educatief - en maatschappelijk karakter. Het wordt ook een uitvalsbasis voor dagrecreatie in de vorm van schaapgerelateerde evenementen en kleinschalige groepsactiviteiten. Bij de planvorming wordt actief samengewerkt met bestaande - en nieuwe partners. Hiervoor is al een gezonde basis aanwezig:

Natuurbeheer:

- De schaapskudde Haaksbergen is een gescheperde kudde, die vijftientig jaar op en nabij het Haaksbergerveen graast. Hierdoor wordt een goede bijdrage aan de instandhouding van het levend areaal hoogveen geleverd.
- De kudde draagt bij aan het realiseren van de Natura 2000 doelen.
- De kudde is van mei tot november te vinden op het Haaksbergerveen. De rest van het jaar begraaft de kudde omliggende weilanden. Ook is de kudde inzetbaar voor heidebegrazing in de gebieden van Natuurmonumenten en het Lankheet. Er mist een vast ontmoetingspunt, de schaapskooi met een informatiecentrum.
- De kudde is inmiddels eigendom van de Stichting Schaapskudde Haaksbergen. De ervaren herders werken op detacheringbasis voor de stichting.
- De kudde bestaat momenteel uit ongeveer 350 volwassen dieren en 25 geiten. Hiermee wordt het Haaksbergerveen met 250 ooiën en lammeren begraaft. Er worden ongeveer 100 schapen ingezet voor losse begrazingsprojecten voor het Waterschap en het Lankheet. De stichting streeft in haar opzet naar een kudde van maximaal 350 dieren (schapen en geiten).

Activiteiten en evenementen:

- In de voorjaarsvakantie is de activiteit '*Kom in de kraamkamer van de schaapskooi*' geïntroduceerd.
- Rond Pasen is er een '*Lammetjesdag*' voor educatie en promotie. Deze gezinsactiviteit, met jaarlijks circa 2.500 bezoekers, levert extra inkomsten op, onder andere door adoptie van lammeren en donateurwerving.
- De laatste jaren werd het '*Schaapscheerderfeest*' gezamenlijk met de kinderboerderij in Haaksbergen georganiseerd. Met ingang van 2012 is een nieuwe samenwerkingspartner gevonden voor het feest in park Groot Scholtenhagen. Bezoekers komen uit alle omstreken.
- In oktober zijn er de '*Praktijkwedstrijden Schapendrijven*'. Dit levert goede promotie voor de schaapskudde op, maar trekt ook vele (internationale-) bezoekers naar Haaksbergen.

Educatie en informatie:

- De herder geeft, in samenwerking met de stichting, educatie aan jeugd en natuurverenigingen, zoals IVN, Dierenbescherming en scholen. Dit vindt plaats op scholen en in verenigingsgebouwen, maar ook in de stal en in het veld om kinderen in contact te brengen met dieren en natuur.

- De herder geeft circa 60 lezingen per jaar (in totaal al circa 1.000 tot op heden). Regelmatig zijn de bezoekers ook in het veld terug te zien. De lezingen worden door heel Nederland gegeven en het bezoekersaantal van één lezing varieert van 30 tot 400 mensen. Deze lezingen worden mede gefaciliteerd door de stichting.
- De herder heeft zich beschikbaar gesteld voor het uitvoeren van taakstraffen voor Bureau Halt. Jaarlijks wordt een tiental jongeren begeleid in het uitvoeren van hun taakstraf.
- Er is een werkplek voor één persoon uit het traject begeleid werken. Hierbij wordt samengewerkt met sociale werkvoorziening Hameland.
- Op verzoek van het UWV re-integratie worden jaarlijks enkele mensen omschoold tot vakkundig herder.
- De stichting heeft ervaring met leerbedrijven en staat open voor verdere intensivering van deze samenwerking (o.a. stages agrarisch onderwijs)

Donateurs en vrijwilligers:

- De achterban van de stichting bestond in 2007 uit 35 donateurs. Inmiddels staat het aantal betalende donateurs op 80 personen of organisaties en zijn er circa 120 lam- en schaapadoptanten.
- Het aantal vrijwilligers dat betrokken is bij activiteiten van de schaapskudde blijft al enkele jaren stabiel op 30 personen.

2.4 Centrale vraagstelling en onderzoeksvragen

Het vaststellen van de haalbaarheid en toegevoegde waarde van een schaapskudde met een permanente schaapskooi en informatiecentrum in Haaksbergen wordt vanuit de markt vraag benaderd. De volgende vraagstelling staat centraal:

“Op welke wijze is de instandhouding van een professionele schaapskudde, in combinatie met een realisatie van een nieuwe schaapskooi met informatiecentrum, economisch uitvoerbaar en duurzaam te exploiteren?”

Om de centrale vraagstelling te kunnen beantwoorden zijn bij dit bedrijfsplan een aantal deelvragen van belang:

Begrazingsfunctie

1. Hoe ziet de lokale markt voor begrazing er uit?
2. Hoe groot is de behoefte aan begrazing in het gebied (op korte en lange termijn) bij overheden, natuurorganisaties en andere grondeigenaren?
3. Geven deze partijen de voorkeur aan begrazing met schaapskuddes of begrazing met rundvee?
4. Wat is de relatie tussen markt vraag en de gewenste omvang van de kudde (voor begrazing- en toeristische functie)?
5. Wat is de relatie met de markt vraag en de inzet van schaapskuddes over het hele jaar (‘bezettingsgraad’)?

Publieksfuncties

1. Welke (publieke-) nevenfuncties zijn het meest kansrijk?
2. Met welke partijen zijn er succesvolle samenwerkingsverbanden op te zetten?
3. In welke mate dragen deze nevenfuncties bij aan de dekking van de exploitatie?

Locatie en huisvesting

1. Hoe ziet de beoogde huisvesting eruit?
2. Wat is de relatie tussen huisvesting met de omvang van de kudde, milieu, dierwelzijn, cultuurhistorie, planologie en welstandseisen?
3. Wat is de beste locatie voor een schaapskooi met informatiecentrum?

4. Wat heeft de voorkeur: nieuwbouw of herbesteding van bestaande huisvesting?
5. In hoeverre is het mogelijk om bestaande schaapskooien te gebruiken?

Financiën

1. Wat is de initiële investering voor nieuw- of verbouw?
2. Wat zijn de structurele opbrengsten en kosten bij exploitatie van een schaapskooi met informatiecentrum?
3. Zijn meerdere varianten voor bedrijfsvoering denkbaar en wat zijn de consequenties voor de exploitatie?
4. Welke financieringsbronnen zijn het meest kansrijk?

In de volgende hoofdstukken staat de beantwoording van deze vragen centraal.

Hoofdstuk 3 Begrazing

3.1 Korte historie

In vroegere tijden gebeurde natuurbegrazing vaak met rondtrekkende schaapskuddes onder begeleiding van een herder. Midden vorige eeuw werd steeds vaker gekozen voor mechanisch beheer, waardoor het aantal kuddes drastisch daalde. De laatste 10 jaar neemt de inzet van schapen weer toe, vanwege gunstige effecten op natuurbeheer. Het is een duurzaam alternatief voor machinale bewerking (CO₂-reductie) en zorgt voor meer biodiversiteit.

In vergelijking tot runderen en paarden belasten schapen en geiten de bodemstructuur minder. Ze zijn goed inzetbaar in slecht toegankelijke- en uitgestrekte natuurgebieden, bijvoorbeeld (hoog-) veengebieden. Uit ecologisch oogpunt hebben gescheperde schaapskuddes nog een voordeel. Door sturing is intensieve- of extensieve begrazing mogelijk. Rondtrekkende kuddes spelen verder een belangrijke rol bij realisatie van ecologische verbindingen en het herstel van flora en fauna.

3.2. Haaksbergerveen

De veengebieden rondom Haaksbergen groeiden decennialang steeds meer dicht. Struiken en bomen zorgen voor wateronttrekking. Hierdoor komt de groei van levend hoogveen in het gedrang. Overheden en natuurorganisaties zetten zich in voor herstel van hoogveengebieden. Begrazing is noodzakelijk om dit herstel te bevorderen.

Een van de belangrijkste veengebieden in Zuid Twente is het Haaksbergerveen (Staatsbosbeheer). Dit gebied is zeer uitgestrekt en moeilijk bereikbaar. De inzet van schapen blijkt hier al 25 jaar een effectieve beheersmethode. Gescheperde begrazing met lichte dieren (i.c. schapen) blijft op lange termijn noodzakelijk om de oorspronkelijke structuur van dit veengebied te herstellen. Dit wordt onderstreept in de voortgangsrapportage voor het beheerplan van het Natura 2000 gebied Buurserzand-Haaksbergerveen.

3.3 Vraagontwikkeling

Haaksbergen kent een uitgestrekt landelijk gebied met zeer waardevolle natuur. In totaal is er ruim 2.000 ha. natuurgebied aanwezig. Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten zijn de belangrijkste beheerders. Daarnaast is het Waterschap Rijn en IJssel beheerder van watergangen en retentiegebieden. Haaksbergen kent ook private landgoederen, waarvan Het Lankheet met 500 ha. de grootste is.

Voor de aanwezige hoogveengebieden lenen zich bij uitstek voor begrazing met schapen. De lokale vraag, in combinatie met een toenemende vraag naar duurzame beheersmethoden, biedt een zeer goede basis voor continuïteit van de schaapskudde op lange termijn. Naast het Haaksbergerveen lenen ook het Buurserzand en Witteveen zich goed voor begrazing met schapen. Op dit moment zet eigenaar Natuurmonumenten in beide gebieden vooral Schotse Hooglanders en, in beperkt mate, schapen in.

Door de combinatie van genoemde gebieden zijn in de basis ruim voldoende mogelijkheden aanwezig om de kudde jaarrond actief te laten zijn in Haaksbergen. Door een permanente, centraal gelegen huisvesting is het mogelijk om de kudde efficiënter in te zetten. Een gezonde spreiding over verschillende gebieden c.q. opdrachtgevers draagt bij aan continuïteit en een optimale bezettingsgraad.

3.4 Bestaande samenwerking

De stichting schaapskudde Haaksbergen heeft een meerjarig contract met Staatsbosbeheer voor begrazing van circa 160 hectare in het Haaksbergerveen. Jaarlijks wordt een begrazingsplan opgesteld met periodieke evaluatie. De praktijk leert dat een structurele inzet van minimaal 250 schapen in de periode mei-november noodzakelijk is. Regelmatig worden extra schapen (tot 150 stuks) ingezet in dit gebied.

Met het Lankheet wordt op projectbasis samengewerkt. Voor Waterschap Rijn en IJssel worden vooral kleinere begrazingsprojecten op taluds en retentiegebieden uitgevoerd. De combinatie van vaste begrazing in het Haaksbergerveen en de genoemde projecten levert een structurele vraag naar een kudde van 350 dieren op.

3.5 Toekomstige samenwerking

Het doel is om de samenwerking met bestaande partners voort te zetten en te versterken. Voor begrazing zijn dit primair Staatsbosbeheer, Waterschap Rijn en IJssel en het Lankheet. Deze bieden samen zicht op een structureel begrazingsgebied van circa 200 hectare. Vanuit deze samenwerking is het denkbaar dat de kudde ook incidenteel wordt ingezet bij beheer van gebieden in buurgemeenten.

Vanuit de stichting vindt er overleg plaats met Natuurmonumenten om te kijken of schapen ook intensiever ingezet kunnen worden in het Buurserzand of Witteveen. De schaapskudde kan op termijn mogelijk een rol spelen bij het 'verbinden' van deze Natura 2000 gebieden met het Haaksbergerveen. Dit is al lange tijd een ambitie van alle betrokken partijen. Daarnaast ziet de Stichting bovenlokale mogelijkheden, bijvoorbeeld de verbinding van de Twentse natuurgebieden met die in de Gelderse Achterhoek. Op verschillende manieren kan dit de natuur- en belevingswaarde van Oost Nederland versterken.

Door de geplande herinrichting van de Buurserbeek ontstaat bij het Waterschap meer vraag naar beheer van taluds en nieuwe retentiegebieden. Schapen kunnen hier een goede rol vervullen. Binnen de EHS en Natura 2000 gebieden ontstaan bufferzones tussen natuur en cultuurlandschap. Dit zijn potentiële begrazingsgebieden, die ook in Haaksbergen steeds vaker voorkomen.

Een interessante optie is een nieuwe verkenning voor grensoverschrijdende samenwerking. Enkele Duitse gebieden liggen in directe nabijheid van het Haaksbergerveen. Veterinaire maatregelen verhinderen nu dat de kudde grensoverschrijdend wordt ingezet. Op termijn is hernieuwde internationale samenwerking voor kennisuitwisseling, educatie en toerisme (bijvoorbeeld activiteiten aan de bestaande Flamingo-route) wel goed denkbaar.

3.6 Beleidsontwikkeling

Vanuit Europees beleid (o.a. aandacht voor staatsteun) komt er bij toewijzing van begrazingsgebieden meer aandacht voor marktwerking. Overheden, natuurbeheerders en belangenorganisaties zijn in gesprek over een alternatief voor het besluit instandhouding schaapskuddes (BIS). De uitkomst is op dit moment nog onduidelijk. Deze ontwikkeling leidt er mogelijk toe dat begrazing van natuurgebieden vaker op projectbasis plaatsvindt.

Structurele samenwerking met een vaste schaapskudde biedt echter de beste basis voor duurzaam beheer van (veen-) gebieden. Dit vanwege opgedane terreinkennis, bijvoorbeeld over aanwezige veenputten en beschermde ecosystemen. Daarbij kent een schaapskudde belangrijke publieksfuncties. Met inzet van wisselende kuddes of mechanisch beheer neemt de waarde hiervan af.

Door politieke ontwikkelingen lijkt de aankoop en realisatie van nieuwe natuur voor de EHS grotendeels stil te vallen. Hierdoor verschuift het accent naar beheer en herstel van bestaande gebieden. Daarbij is een trend waarneembaar dat agrarische bedrijven, naast natuurorganisaties, een grotere rol krijgen bij natuurbeheer en landschapsonderhoud. Hierdoor ontstaat ruimte voor nieuwe samenwerkingsvormen. Door begrazing in verschillende (Natura 2000-) gebieden, die eigendom zijn van verschillende eigenaren, kan de stichting bijdragen aan het verbinden van deze partijen. Het multifunctionele informatiecentrum is een goede plek voor het uitwisselen van kennis en ervaring en het opdoen van nieuwe ideeën voor het buitengebied.

Met de opgedane kennis en ervaring in Haaksbergse natuurgebieden en de samenwerking met verschillende partijen, moet het voor de schaapskudde mogelijk zijn om goed in te spelen op bovenstaande veranderingen. Het aangaan van duurzame begrazingscontracten en samenwerking met verschillende partners is het uitgangspunt.

Hoofdstuk 4 Publieksfuncties

4.1. Natuureducatie en -beleving,

De schaapskudde vervult nu al diverse publieksfuncties. De activiteiten op educatief- en maatschappelijk vlak worden gezien als een natuurlijke taak binnen de Haaksbergse samenleving. Het doel is om de samenwerking met partners op dit vlak structureel en beter vorm te geven. Bijvoorbeeld door verbintenissen met scholen en zorginstellingen. Een adequate ruimte voor educatie, bezoek en dagbesteding 'in het veld' is hierbij een voorwaarde. Het moet een inspirerende ontmoetingsplek zijn voor uiteenlopende doelgroepen, die tevens bijdraagt aan de versterking van de relatie tussen stad en platteland.

In het informatiecentrum wordt informatie uitgedragen over de natuur en het landschap. Bezoekers komen op een laagdrempelige manier met de natuur in aanraking. Er wordt doorlopend informatie verstrekt over de Haaksbergse veengebieden, in woord en beeld. Deze informatie start bij het ontstaan van het veen, de flora en fauna, het unieke karakter, streekeigen bebouwing en het (cultuurhistorische-) belang van instandhouding.

Er komt informatie over de schaapskudde, de begrazing en de diverse rassen. Per seizoen staan specifieke thema's centraal, zoals lammertijd in de lente, begrazing in de zomer etc. Het informatiecentrum wordt opengesteld voor wisselexposities van natuur- en cultuur gerelateerde onderwerpen. Er wordt gestreefd naar samenwerking met verschillende organisaties, zoals IVN, de Historische Kring Haaksbergen en heemkundegroep Arfgood Buurse. Op deze manier is het centrum ook interessant voor excursies van scholen en verenigingen.

Voor zorginstellingen is de kudde, schaapskooi en informatiecentrum een aantrekkelijke locatie voor het organiseren van dag- en groepsactiviteiten in de natuur. Door structurele samenwerking tussen de stichting en zorginstellingen kunnen mensen met een beperking opgevangen worden en mogelijk ingezet worden bij diverse activiteiten. Zoals verzorging van de dieren, beheer en onderhoud van de kooien, het erf en omliggende landschap.

Daarnaast kunnen Staatsbosbeheer en andere (natuur-) organisaties gebruik maken van informatiecentrum voor (interne-) bijeenkomsten. Het biedt ook een flexibele werkplek aan veldmedewerkers voor hun administratieve werkzaamheden.

4.2. Toerisme en recreatie

Het initiatief past in het ontwikkelen van de toeristisch recreatieve waarde van de kudde. Een lokaal aanbod met activiteiten, natuur, ontspanning en cultuur heeft aantrekkingskracht op inwoners en bezoekers. De schaapskudde maakt hier onderdeel van uit. Met realisatie van een schaapskooi en informatiecentrum komt de kudde en de natuur nog dichter bij de mensen te staan.

De toeristische activiteiten rond de schaapskudde zijn nu vooral gericht op drie hoofdevenementen en deelname aan streekmarkten. Het verzorgingsgebied is Zuid Twente met de Twentse stedenband en de gemeenten Haaksbergen en Hof van Twente. De laatste tijd wordt, o.a. in samenwerking met de lokale VVV, veel aandacht besteed aan uitbreiding van activiteiten, arrangementen en de gezamenlijke promotie hiervan.

Het potentieel van de schaapskudde, in combinatie met de unieke natuurgebieden, wordt op dit moment niet optimaal benut. De schaapskudde is niet zichtbaar genoeg. Versterking van de toeristische functie vanuit een vaste uitvalsbasis, nieuwe arrangementen en samenwerking met lokale partijen heeft daarom prioriteit. Hiermee wordt positief bijgedragen aan de toeristische attractiviteit van Haaksbergen en omgeving. Tegelijkertijd kan de schaapskudde zelf meer inkomstenbronnen aanboren, waarmee de continuïteit voor de lange termijn gewaarborgd blijft.

Een schaapskooi met een informatiecentrum is een aantrekkelijke bestemming voor dagrecreatie en komt in Zuid Twente niet voor. De combinatie van de kudde met het informatiecentrum en cultuurhistorisch erfgoed nodigt mensen, bijvoorbeeld groepen die een lezing hebben bijgewoond, uit voor een bezoek naar Haaksbergen. Het dagelijkse vertrek van de kudde met herder van de schaapskooi naar de natuurgebieden en vice versa is een uniek schouwspel. Het organiseren van workshops in de natuur is voor zakelijke partijen een alternatief voor reguliere vergaderlocaties. Hierbij zijn arrangementen voor donateurs en sponsors denkbaar.

De stap van een functionele schaapskudde naar een meer toeristische kudde, inclusief schaapskooi en informatiecentrum, is een logische accentverlegging. Het voegt een nieuwe dimensie toe. Haaksbergen staat bekend als een zeer aantrekkelijke wandel-en fietsbestemming. Actieve senioren, maar ook bedrijven, families en verenigingen, maken veelvuldig gebruik van de routes rond Haaksbergen. De schaapskooi kan in dit netwerk een belangrijke rol vervullen als pleisterplaats, waarbij aansluiting wordt gezocht bij bestaande routes of nieuwe recreatieve paden in het buitengebied.

De toeristische functie wordt in de nieuwe opzet een van de dragers voor de exploitatie. Het initiatief trekt nieuwe doelgroepen aan en biedt ruimte voor nieuwe concepten. In andere delen van Nederland (o.a. Veluwe, Drenthe) hebben schaapskooien met bezoekerscentra een waardevolle functie binnen de netwerken in het buitengebied. In Haaksbergen wordt aansluiting gezocht bij het bestaande toeristisch recreatieve netwerk, met diverse wandel-en fietsroutes, faciliteiten en attracties. Van hieruit wordt gewerkt aan een zeer geleidelijke groei van activiteiten. Samenwerking, lokaal en regionaal, staat hierbij centraal.

4.3 Concrete functies

Voor een duurzame exploitatie van de schaapskooi en informatiecentrum is multifunctionaliteit van groot belang. De functies zijn bij voorkeur complementair aan bestaande voorzieningen in Haaksbergen. Dit biedt een goede basis voor combinaties met lokale ondernemers, organisaties en verenigingen. In een brainstormsessie over de toekomst van de schaapskudde (mei 2010) zijn met verschillende lokale partijen ideeën uitgewisseld. Enkele beoogde functies voor de schaapskooi en het informatiecentrum, die gefaseerd en in overeenstemming met de markt en de omgeving, worden ingevuld:

1. informatie- c.q. knooppunt (i.s.m. Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, VVV)
2. aansluiting bestaande fietsroutes (o.a. Flamingoroute, Midden Nederland route, fietsknooppunten-systeem)
3. start-en eindpunt voor wandelroutes in de Haaksbergse natuurgebieden
4. een kleine plattelandswinkel met verkoop koffie, thee, kleine streekproducten en met de schaapskudde verwante producten
5. plek voor “schaapgerelateerde” evenementen (lammetjesdag, schaapscheerderfeest, trials, demonstraties etc.)
6. kleinschalige bedrijfsactiviteiten zoals een “dag met de kudde” of natuurgerichte workshops
7. centrum voor dagbesteding, deeltijdopvang etc. in samenwerking met zorg-en onderwijsinstellingen
8. natuureducatie (voorlichting schaapskudde, natuurgebieden, natuurleerpad)
9. permanente tentoonstelling / thema-exposities (i.s.m. Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, IVN, Historische kring, Arfgood Buurse etc.)
10. arrangementen in samenwerking met lokale ondernemers en sponsors
11. restauratie-opleidingsproject (herbouw, onderhoud bijvoorbeeld i.s.m. RIBO)

Dit alles onder het thema: ***“ONTMOETEN, BELEVEN EN LEREN”***.

In de komende periode wordt bovenstaande programmering, in samenwerking met diverse samenwerkingspartners, verder uitgewerkt in concrete actieplannen. Doelstelling hierbij is om partners zowel inhoudelijk als financieel te committeren aan het initiatief op basis van een duidelijke ‘win-win’ situatie.

Hoofdstuk 5 Exploitatie

5.1 De kudde en begrazing

Begrazing van natuurgebieden is de hoofdfunctie en geeft de schaapskudde haar bestaansrecht. Op basis van de lokale vraag is een kudde met maximaal 350 dieren realistisch voor de lange termijn. Dit betekent dat de huidige kudde zal krimpen met ruim 100 dieren. Ongeveer 250 dieren zijn structureel inzetbaar in het Haaksbergerveen. Circa 100 dieren worden ingezet voor losse begrazingsprojecten (o.a. Het Lankheet, het Waterschap en mogelijk Natuurmonumenten). Dit deel van de kudde heeft ook een sterk toeristisch accent.

De opbrengsten van begrazing en verkoop van schapen, aangevuld met de subsidieregeling BIS, zijn op dit moment ontoereikend om alle kosten van een schaapskudde te dekken. Dit komt o.a. door een steeds strengere milieuwet- en regelgeving. Het exploitatietekort wordt nu aangevuld met opbrengsten uit publieke activiteiten en bijdragen van derden, zoals gemeente, sponsors en donateurs. Het belang van deze publieke functies neemt toe, hiermee is de begroting op termijn neutraal te maken.

Begrazing van veengebieden kent vaak een lagere vergoeding dan begrazing van dijken, taluds, grasland en bloemdijken. De vergoeding voor begrazing in het Haaksbergerveen is al een tijd ongewijzigd. Met Staatsbosbeheer en andere opdrachtgevers wordt gesproken over de toekomstige samenwerking. Naast partnerschap bij realisatie van een informatiecentrum is herijking van het vergoedingsstelsel, op basis van marktconformiteit, gespreksonderwerp.

Marktconforme tarieven voor begrazing en landschapsonderhoud zijn zeer bepalend voor de exploitatie in de nieuwe vorm. Het streven is dat de exploitatie van de schaapskooi en informatiecentrum op termijn financieel zelfvoorzienend is. De marktopbrengsten moet hiervoor geoptimaliseerd worden, door meerdere inkomstenbronnen te vinden, en het streven is om structurele bijdragen zoveel mogelijk te beperken. Bijdragen van derden zijn wel een voorwaarde voor de initiële investering.

5.2 Tijdelijke huisvesting

Het huurcontract voor de huidige, tijdelijke locatie van de schaapskudde in Buurse is, in afwachting van realisatie van een permanent onderkomen, verlengd. De huur bedraagt circa E. 10.000,- per jaar. Een nieuwe schaapskooi is over 1 tot 2 jaar beschikbaar. Voortzetting van de gemeentelijke bijdrage in de exploitatiekosten van de schaapskudde, vanuit het toeristisch- recreatieve belang, is nog onduidelijk. De stichting kan in de huidige setting echter niet zonder deze bijdrage. Dit zal meegenomen worden in een financieringsaanvraag.

5.3 Ruimtebehoefte

De ruimtebehoefte bestaat in de basis uit een schaapskooi, een informatiecentrum en een schuur voor opslag (voer, hooi, machines etc.). Het meest efficiënt is één schaapskooi voor 205 dieren. Een deel van de kudde blijft dan ook in de wintermaanden buiten. Volgens de Europese richtlijn is 2 m² per dier nodig. Hieruit volgt een benodigde oppervlakte aan dierenverblijven van circa 500 m². In de schaapskooi komt ook een kantoor, keukenblok, douche en toilet voor de herder en vrijwilligers.

Het informatiecentrum wordt gehuisvest in de historische schaapskooi die herbouwd zal worden op de nieuwe locatie. De opslag van hooi, stro en gereedschappen vindt plaats in een open kapschuur. Het referentiebeeld is een kapschuur zoals deze in de regio Haaksbergen veelvuldig voorkomt. De beoogde oppervlakte van het informatiecentrum (inclusief een ruimte voor groepsbijeenkomsten) bedraagt circa 100- 125 m². Voor opslagdoeleinden is circa 250 m² nodig.

5.4 Beoogde huisvesting

In het verleden kwamen in Twente verschillende schaapskooien voor. In Haaksbergen werd een specifiek type gebouwd. Vanuit cultuurhistorisch oogpunt is het streven om de nieuwe huisvesting van de schaapskudde naar dit ontwerp te realiseren. De traditionele opzet (potstal) gaat uit van houtskeletbouw met gebinten, sporenkap, houten geveldelen met vakwerk en een pannendak.

In de afgelopen jaren is de stichting benaderd door meerdere particulieren met historische schaapskooien of schuren op het erf. In veel gevallen hebben deze gebouwen geen functie meer. Een schaapsschot uit Buurse is inmiddels aangekocht door de stichting en wordt dit voorjaar gedemonteerd. Dit is een zeer interessante oplossing, waarbij het mes aan twee kanten snijdt. Het biedt een traditioneel onderkomen voor de kudde en zorgt tegelijkertijd voor behoud van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen in Haaksbergen. Daarnaast kan dit de toeristische recreatieve attractiviteit verder verhogen (zie bijvoorbeeld Erve Kraesgenberg in Losser).

De stichting zet zich nadrukkelijk in voor herbouw van een historische schaapskooi op de nieuwe locatie. Hiervoor wordt actief samenwerking gezocht met monumentencommissies, restauratiefondsen en lokale kennisinstellingen, zoals de Historische Kring en Arfgood Buurse. Ook zal de mogelijkheid tot samenwerking met RIBO onderzocht worden. Dit met het doel om de herbouw als restauratie-opleidingsproject in te zetten. Op deze wijze kan het initiatief ook bijdragen aan scholing, restauratie en innovatie in de bouw in Overijssel. Daarnaast vinden werkbezoeken plaats bij vergelijkbare projecten. Een goed voorbeeld is de schaapskooi Ottoland, een restauratieproject dat mede door een Leader- bijdrage tot stand is gekomen.

Een belangrijk uitgangspunt bij huisvesting is duurzaamheid met toepassing van het 'cradle to cradle' principe. Naast materiaalgebruik is het streven om de gebouwen zelfvoorzienend te laten zijn, in ieder geval op het gebied van energieverbruik (zonnepanelen, aardwarmte etc.). Dit kan bij aanvang een hogere investering betekenen, die in de exploitatiefase terugverdiend wordt. In een vroegtijdig stadium zal contact worden gezocht met energieleveranciers of specialistische bedrijven voor een partnership. De combinatie van (her-) bouw van traditionele schaapskooien met innovatieve energiesystemen biedt hiervoor een interessante basis.

In een eerder stadium zijn begrotingen ontvangen van aannemers voor de nieuwbouw van één grote schaapskooi en een informatiecentrum met opslagschuur. Deze begrotingen zijn een referentie voor de investeringsbegroting. De herbouw van de historische schaapskooi is hierbij een aandachtspunt. Hoewel de materialen beschikbaar zijn, is demontage en herbouw een relatief arbeidsintensief en kostbaar proces.

5.5 Keuze nieuwe- of bestaande locatie.

Een locatie met bestaande huisvesting, bijvoorbeeld vrijkomende boerderijen, brengt in de regel een hoge investering met zich mee door de aanwezige woonbestemming en gevraagde aanpassingen. In de praktijk blijkt nieuwbouw dan, in financiële zin, vaak aantrekkelijker. Daarbij kunnen de gebouwen 'op maat' gemaakt worden voor de beoogde functies.

In de afgelopen 5 jaar heeft de stichting ook nadrukkelijk gekeken naar hergebruik van bestaande gebouwen. Hierbij zijn een vijftal locaties intensief onderzocht. Het ging om een ligboxenstal, oudere schuren en een compleet agrarisch bedrijf. In alle gevallen liep het overleg hierover vast op de financiering van de gebouwen en de geschiktheid voor het huisvesten van de complete kudde. In een aantal gevallen was er ook een bedrijfswoning op het erf aanwezig, die de gevraagde investering fors deed stijgen.

De huidige huurlocatie aan de Broekheurnerweg heeft als nadeel dat deze ver van het primaire begrazingsgebied Haaksbergerveen ligt (circa 5 km.) en, zoals eerder aangegeven, weinig functioneel is. Omdat ook een belangrijke financier van de stichting niet bijdraagt in deze tijdelijke locatie, wordt deze verder niet in overweging genomen als definitieve vestigingslocatie.

5.6. Organisatie

De stichting houdt zich in de toekomst vooral bezig met marketing & promotie, initiëren en onderhouden van samenwerkingsverbanden, fondsenwerving en toezicht op de exploitatie van de schaapskooi en informatiecentrum. De stichting is tevens de regievoerder voor de herders, coördinator en vrijwilligers. Met realisatie van de plannen is uitbreiding van het bestuur wenselijk. Er zullen twee samenwerkende stichtingen in het leven worden geroepen. Een stichting die zich inzet voor de exploitatie van de schaapskudde en informatiecentrum en een stichting die zich bezig houdt met de realisatie en het beheer van het onroerend goed.

De stichting is eindverantwoordelijk voor de begrazingsprojecten en bijbehorend werkoverleg met opdrachtgevers, het welzijn van de kudde en het dagelijkse beheer en onderhoud van de schaapskooi en het buitenterrein. De dagelijkse verantwoordelijkheid voor de begrazing en welzijn van de kudde ligt bij de herders. Daarnaast vervullen zij een belangrijke rol bij activiteiten op het educatieve- en maatschappelijke vlak. In de marketing & promotie zijn de herders ondersteunend aan het bestuur en medewerkers van het informatiecentrum.

Voor het informatiecentrum wordt een (externe-) coördinator aangetrokken, bij voorkeur iemand met een toeristisch recreatieve achtergrond. Deze persoon is primair verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken in het informatiecentrum, het organiseren van evenementen en samenstellen van arrangementen. Dagelijkse ondersteuning vindt plaats door inzet van (bestaande-) vrijwilligers, stagiaires en mensen met een beperking.

De personele bezetting kan ingevuld worden door detachering of via uitwisseling met partners, bijvoorbeeld Hameland, VVV of lokale natuurbeheerders. Voor het opzetten van een vrijwilligersorganisatie wordt informatie ingewonnen bij geslaagde voorbeelden elders, zoals de schaapskooi in Ermelo en VVV Haaksbergen.

Op dit moment zijn circa 30 vrijwilligers actief betrokken bij de schaapskudde. Deze zijn te onderscheiden in bestuursleden, vrijwilligers voor de kudde en vrijwilligers voor allerlei (publiek-) gerichte activiteiten. Vrijwilligers zijn waardevol voor de organisatie en dragen in belangrijke mate bij aan de instandhouding van de kudde.

Hoofdstuk 6 Locatie

6.1. Inleiding

De belangrijkste begrazingsgebieden liggen grotendeels binnen de Ecologische Hoofdstructuur en de Natura 2000 gebieden. Hier zijn de mogelijkheden voor het vestigen van een schaapskooi beperkt. Voorbeelden elders tonen aan dat een schaapskooi aan de randen, bijvoorbeeld in een verwevingsgebied, wel mogelijk is. Een passende invulling van een schaapskooi met informatiecentrum doet dan geen afbreuk aan ecologische waarden. De kudde levert een bijdrage aan kwaliteitsverbetering van de natuurgebieden in de Ecologische Hoofdstructuur.

6.2 Locatiecriteria

In het verleden zijn diverse locaties de revue gepasseerd voor een permanente schaapskooi. Eerder in dit plan is vastgesteld dat nieuwbouw in combinatie met verplaatsing van een of meerdere historische schaapskooien, de voorkeur heeft binnen de stichting. Dit gelet op de gevraagde investering. De voorkeur, mits passend in het totale financieringsplan, gaat verder uit naar een locatie waarbij grond en gebouwen in eigendom worden verkregen. Alternatief is meerjarige erfpacht met een recht van opstal, waarbij uitsluitend de gebouwen eigendom worden van de stichting. Dit vraagt om samenwerking met grondeigenaren die open staan voor een dergelijke constructie. Door de stichting zijn een aantal criteria geformuleerd voor de locatiekeuze:

- investering passend bij budget en exploitatie
- centrale ligging t.o.v. primaire en potentiële begrazingsgebieden
- ligging aan toeristisch-recreatief netwerk, nabij faciliteiten (géén solitaire ligging)
- voldoende ruimte voor buitenweide schapen (totale terrein ca. 1-1,5 hectare)
- voldoende ruimte voor beoogde functies (ruimte voor herbouw, multifunctioneel)
- goede bereikbaarheid vanaf hoofdwegen, fiets- en wandelroutes
- redelijke kans op een bestemmingsplanwijziging
- goede kansen voor een duurzame bedrijfsvoering (milieu, volksgezondheid etc.)
- zicht op eigendom i.v.m. financierbaarheid (voorwaarde financiers) en verwachte positieve werking op de exploitatielasten

6.3 Zoekgebieden

Bij inventarisatie van mogelijk interessante locaties, op basis van bovenstaande criteria, zijn een vijftal zoekgebieden vastgesteld:

1. omgeving Urkerweg
2. omgeving Hofweg / Wennewickweg
3. omgeving Krakeelseweg / Niekerkerweg
4. omgeving Buurserstraat (Koekoeksbrug e.o.)
5. omgeving Stendermolenweg / Weertjesweg

In bijlage 2 is een overzichtskaart met de zoekgebieden opgenomen.

Ad 1

Dit zoekgebied ligt rond de huidige werkschuur van Staatsbosbeheer. De gebouwen zijn te groot geworden, er is ruimte voor het huisvesten van andere functies zoals de schaapskudde. De locatie van Staatsbosbeheer ligt binnen de Natura 2000 begrenzing. Wellicht is uitwisseling mogelijk met het naastliggende weiland (5 hectare) dat net buiten de begrenzing ligt. Met Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) heeft de stichting een principe-akkoord voor aankoop van 1,33 ha.. De centrale positie tussen het Haaksbergerveen, Buurserzand en Lankheet maakt dit gebied aantrekkelijk. Een schaapskooi met informatiecentrum kan een belangrijk fysiek knooppunt worden tussen deze natuurgebieden.

Ad 2

In dit zoekgebied ligt de focus primair op het Haaksbergerveen. De afstand tot de natuurgebieden Buurserzand en Witteveen is groter. Dit gebied is een goede uitvalsbasis voor (toekomstige) grensoverschrijdende projecten. Er zijn diverse fiets-en wandelroutes, maar minder publieke faciliteiten. Een schaapskooi kan in dit gebied een impuls geven aan spreiding van toeristisch recreatieve attracties over Haaksbergen. Er zijn signalen dat een aantal agrarische bedrijven vrijkomt in dit gebied. De afgelopen jaren zijn verschillende locaties onderzocht, maar deze bleken financieel niet haalbaar. Daarbij neemt de afstand tot een ander belangrijk begrazingsgebied, het Lankheet, toe.

Ad 3

Een locatie in dit gebied was het vertrekpunt voor het eerdere voorstel aan de raad. De ligging is centraal tussen het Haaksbergerveen en het Lankheet. De belangrijkste toeristisch recreatieve faciliteiten liggen in directe nabijheid. De eigenaar (Diaconie Hervormde gemeente Haaksbergen-Buurse) heeft inmiddels een andere bestemming gevonden voor het perceel dat de stichting op het oog had. Hierdoor is dit zoekgebied minder actueel geworden.

Ad 4

Het gebied rondom de Koekoeksbrug ligt centraal tussen de natuurgebieden Haaksbergerveen en Buurserzand. Diverse toeristische- en recreatieve faciliteiten zijn binnen handbereik, vooral op het gebied van verblijfsrecreatie. Het Waterschap Rijn en IJssel wil de Buurserbeek herinrichten. Deze combinatie biedt kansen, het kan zorgen voor de gewenste verbinding tussen de twee natuurgebieden. Een schaapskooi kan een belangrijk verbindingselement zijn. Het bepalen van een potentiële locatie vraagt om overleg met meerdere partijen in dit gebied.

Ad 5

Dit gebied ligt aan de oostelijke rand van het Buurserzand, net boven de dorpskern van Buurse. Het ligt op relatief korte afstand van het huidige onderkomen van de schaapskudde aan de Broekheurnerweg. Het gebied is een toeristische trekpleister met in directe nabijheid diverse recreatieve voorzieningen, waaronder het veldwerkcentrum van Natuurmonumenten. In die zin zijn er, net als bij gebied 4, zeker combinatie-mogelijkheden. Een groot nadeel is dat dit gebied decentraal ligt ten opzichte van het primaire begrazingsgebied Haaksbergerveen, maar bijvoorbeeld ook het Lankheet.

Een eerste beoordeling van de vijf zoekgebieden, aan de hand van lopende gesprekken van de stichting met potentiële projectpartners over de beoogde (publieke-) functies, levert de onderstaande beoordelingsmatrix op. Hierbij is het uitgangspunt dat de schaapskooi en informatiecentrum geen solitaire publiekstrekker mag zijn. Het moet onderdeel zijn van of bijdragen aan een sterk toeristisch recreatief netwerk.

LOCATIE	Urkerweg	Hofweg/ Wennewickweg	Krakeelse- weg	Buurser- straat	Stendermolen- / Weertjesweg
FUNCTIES	1	2	3	4	5
Nabijheid primaire begrazingsgebieden	+++	+++	++	++	+
Ligging t.o.v. tijdelijke accommodatie kudde	+	+/-	+	+	++
Multifunctioneel informatiepunt	+	+	++	++	++
Uitvalsbasis voor fietstochten	+++	+	++	+++	+++
Uitvalsbasis voor wandeltochten	++	++	+++	+	+++
Schaapgerelateerde evenementen	++	++	++	++	++
(Groeps-) arrangementen toeristen en recreanten	++	++	++	++	++

(Groeps-) arrangementen zakelijke markt	++	++	++	+	++
LOCATIE	Urkerweg	Hofweg/ Wennewickweg	Krakeelse- weg	Buurser- straat	Stendermolen- / Weertjesweg
FUNCTIES	1	2	3	4	5
Plattelandswinkel met lichte daghoreca en streekproducten	+	+	+	+++	++
Educatie en training	++	++	+	++	++
Ligging t.o.v. kern Haaksbergen (combinatiebezoek, bereikbaarheid, openbaar vervoer)	+	+/-	+	++	+/-
Samenwerking Staatsbosbeheer	+++	+++	+	+	++
Samenwerking 't Lankheet	++	+	+++	+	+/-
Samenwerking Natuurmonumenten	++	++	+	++	+++
Verkrijging eigendom grond / opstallen	+++	+/-	+/-	+/-	+++
Investering in vooronderzoek (gemaakte plankosten) o.b.v. principe besluit raad	+++	+/-	+/-	+/-	+/-
Economische uitvoerbaarheid plan	++	++	+/-	+/-	+/-
Kansen op een bestemmingsplanwijziging	++	++	+	++	+
Totaal	38	26	24	27	31

Legenda: +++ = zeer goed ++ = goed + = ruim voldoende +/- = voldoende -/- = matig

6.4 Ruimtelijke afweging

De locatiekeuze moet in overeenstemming worden gebracht met de ruimtelijke mogelijkheden. Hiervoor zal een nadere onderbouwing noodzakelijk zijn, waarin aangegeven wordt op welke wijze een schaapskooi met informatiecentrum inpasbaar is in zijn omgeving. Factoren die hierbij een rol spelen:

- landelijk- en provinciaal beleid (structuurvisie infrastructuur & ruimte, EHS, PEHS, Natura 2000)
- gemeentelijk beleid (bestemmingsplan, buitengebied, welstand, toerisme en recreatie)
- archeologie en cultuurhistorie
- milieu (zoning, bodem, luchtkwaliteit, externe veiligheid en geluid)
- ecologie (vogel-en habitatrictlijn, flora en fauna)
- water
- verkeer en parkeren
- juridische aspecten
- economische en maatschappelijke uitvoerbaarheid

In 2011 is de stichting bezig geweest met verdere inventarisatie en beoordeling van geschikte locaties in de hierboven genoemde zoekgebieden. Er zijn gesprekken gevoerd met grondeigenaren. Voor een definitieve locatiekeuze is een actief samenspel met andere partijen nodig. De gemeente heeft eerder aangegeven te willen faciliteren in dit proces. Ook van Staatsbosbeheer, het Waterschap, Lankheet en Natuurmonumenten wordt een constructieve bijdrage verwacht.

Op basis van deze inventarisatie en afstemming met derden heeft de stichting voorkeur voor het perceel van BBL aan de Urkerweg, in nabijheid van de werkschuur van SBB.

Het bestuur van de stichting heeft haar keuze en nadere uitleg over het bedrijfsplan voorgelegd aan de gemeente Haaksbergen. Het college van B&W en de gemeenteraad hebben in juli 2011, onder voorwaarden, principe medewerking toegezegd.

Inmiddels zijn er diverse ruimtelijke onderzoeken uitgevoerd en planologische kosten gemaakt. In samenwerking met de gemeente en adviesbureau Eelerwoude wordt de huisvesting van de schaapskudde op deze locatie verder uitgewerkt in een ruimtelijke onderbouwing. Vervolgens zal een bestemmingsplanprocedure en de procedure voor een natuurbeschermingsvergunning in gang worden gezet.

In dit proces is een belangrijke rol weggelegd voor de stichting om in vroegtijdig stadium omwonenden en andere stakeholders te betrekken bij het initiatief en de invulling hiervan. Dit om een breed draagvlak te krijgen en vanaf het beginstadium gestalte te geven aan 'goed noaberschap'. Daarnaast wordt de buurt actief betrokken bij activiteiten (o.a. 'kraamvisite' in de Lammertijd) en bijzondere bijeenkomsten (bijvoorbeeld kerst- of nieuwjaarsborrel bij de schaapskooi).

Hoofdstuk 7 Financiën

7.1 Investeringsbegroting

Met de huidige bedrijfsvoering is de exploitatie van de schaapskudde al meerdere jaren budgetneutraal. Hierbij is er nog wel sprake van structurele bijdragen van projectpartners, o.a. de gemeente Haaksbergen en Hameland. Door vergroting van de publieke functies, zoals in de voorgaande hoofdstukken omschreven, ontstaan er meer inkomstenbronnen. Hierdoor kunnen de structurele bijdragen in de exploitatie op termijn worden afgebouwd.

De stichting heeft in haar bestaan beperkte financiële reserves op kunnen bouwen. Voor de investering in een nieuwe schaapskooi en informatiecentrum is de stichting daarom grotendeels afhankelijk van fondsenwerving, bijdragen van derden en (Europese-) stimuleringsprogramma's. Omdat stimuleringsprogramma's momenteel niet beschikbaar zijn, zal een gefaseerde uitvoering plaats vinden. In verband hiermee is dit hoofdstuk herschreven. Het informatiecentrum in de historische schaapskooi zal in fase 2 worden gerealiseerd.

Op basis van voorgaande hoofdstukken bestaat de totale initiële investering uit een vijftal posten:

Begroting (alle bedragen excl. BTW)		
Kostensoort	Begroot	Realisatie in fase
1. Aankoop grond Terreininrichting, overname kudde Aankoop en demontage historische schaapskooi	70.000,- 125.000,- 20.000,-	I
2. Herbouw van historische schaapskooi t.b.v. een multifunctioneel informatiecentrum (100m2, casco)	85.000,-	II
3. Bijkomende kosten informatiecentrum (marketing & pr, communicatie, plankosten, overige advieskosten)	50.000,-	II
4. Realisatie van een dierenverblijf (500m2) en opslagschuur (250 m2)	390.000,-	I
5. Bijkomende kosten dierenverblijven en opslag (plankosten en overige advieskosten)	35.000,-	I
TOTAAL BEGROTE INVESTERING	775.000,-	100%
BTW (verrekenbaar, afgerond)	140.000,-	
TOTAAL BEGROTE INVESTERING (incl. btw)	915.000,-	

Een nadere specificatie van bovenstaande investeringsbegroting, gecombineerd met het door de stichting beoogde financiële dekkingsplan voor de verschillende onderdelen, leidt tot het overzicht op de volgende pagina's.

Kostensoort Fase I	Begroot	Toelichting
1. OVERNAME KUDDE + INVENTARIS		
- Aankoop 350 dieren	27.500,-	Stelpost, nader te bepalen.
GROND EN TERREININRICHTING		
- Aankoop locatie (1,33 hectare aan de Urkerweg)	70.000,-	Uitgangspunt is volle eigendom. De rentelasten voor aankoop van de grond komen terug in de exploitatiebegroting.
- Terreininrichting	97.500,-	Verharding, voedersilo's, parkeren, nuts, mestplaat, fietsenstalling, (aanpassing) toegangsweg, afrastering, zitmeubilair etc.
AANKOOP + DEMONTAGE BESTAANDE SCHAAPSKOOI	20.000,-	Op basis van bestaande afspraak over aankoop en demontage van schaapskooi in Buurse.
SUBTOTAAL (1)	215.000,-	

Beoogde dekking (1)	Begroot	Toelichting
- Bijdrage stichting door samenwerking met partners, donateurs, sponsors en fondsenwerving	215.000,-	Voortzetten samenwerking bestaande partners en actieve werving door de stichting. Benaderen van fondsen voor behoud van cultuurhistorisch erfgoed.

Kostensoort Fase II	Begroot	Toelichting
2. REALISATIE INFORMATIECENTRUM		
- Multifunctioneel informatiecentrum (ca. 100 m2) d.m.v. herbouw historische schaapskooi	85.000,-	Herbouw, houtskeletbouw. In eerste instantie casco oplevering met een geïsoleerd+ingericht gedeelte voor ontvangst en informatieruimte. Op termijn verdere inrichting voor groepsbijeenkomsten, werkplekken op verdieping.
3. BIJKOMENDE KOSTEN INFORMATIECENTRUM		
- Marketing & PR, communicatie	15.000,-	Ontwikkelen van programma's voor informatiecentrum, marketing en promotie hiervan, initiëren van samenwerking met partners, ontwikkelen van arrangementen, evenementen, routes, communicatietraject stakeholders / partners / omgeving.
- Plankosten	15.000,-	Ruimtelijke procedure, projectmanagement.
- Advieskosten	20.000,-	Architect, constructeur, overige adviseurs.
SUBTOTAAL (2 en 3)	135.000,-	

Beoogde dekking (2 en 3)	Begroot	Toelichting
- Bijdrage stichting door samenwerking met partners, donateurs, sponsors en fondsenwerving	135.000,-	Voortzetten samenwerking bestaande partners en actieve werving door de stichting. Benaderen van fondsen voor behoud van cultuurhistorisch erfgoed.

Kostensoort Fase I	Begroot	Toelichting
4. REALISATIE DIERENVERBLIJVEN + OPSLAGLOODS		
- Schaapskooien voor 250 dieren (ca. 500 m2)	275.000,-	Nieuwbouw in traditionele stijl, ongeïsoleerd, houtskeletbouw, potstal, pannengedekt.
- Kapschuur voor opslag materieel en voer (ca. 250 m2)	110.000,-	Nieuwbouw open kapschuur met een dicht compartiment, traditionele stijl, eenvoudige opzet.
5. BIJKOMENDE KOSTEN DIERENVERBLIJVEN + OPSLAGLOODS		
- Plankosten	20.000,-	Ruimtelijke procedure, projectmanagement.
- Advieskosten	20.000,-	Architect, constructeur, overige kosten.
SUBTOTAAL (4 en 5)	425.000,-	

Beoogde dekking (4 en 5)	Begroot	Toelichting
- Bijdrage stichting door samenwerking met partners, donateurs, sponsors en fondsenwerving	200.000,-	Voortzetten samenwerking bestaande partners en actieve werving door de stichting. Benaderen van fondsen voor behoud van cultuurhistorisch erfgoed.
- Bijdrage gemeente Haaksbergen	80.000,-	Op basis van geïndexeerde middelen uit de periode 2002/2003. Eenmalig of als lening. Toezegging was destijds € 100.000,- , waarvan €20.000,- voor huur stal Hesselink.
- Bijdrage Rabobank Stimuleringsfonds	10.000,-	Toekenning van Rabobank Enschede-Haaksbergen in kader van stimuleringsfonds.

7.2. Financieringsplan

Door actieve fondsenwerving, het voortzetten en aangaan van nieuwe partnerships en eventueel een bancaire lening, wil de stichting voorzien in een substantiële eigen bijdrage voor de investering in een nieuwe schaapskooi en informatiecentrum en het financieren van de aanloopfase.

In 2011 is een toezegging verkregen van een stichting voor een substantieel bedrag. Deze stichting zet zich in voor cultuurhistorisch waardevolle bestemmingen en projecten die een bijdrage leveren aan natuurbehoud en -educatie. De plannen van de stichting sluiten goed aan bij de doelstellingen.

Er is ook een projectaanvraag toegekend door de lokale Rabobank voor een bijdrage uit het Stimuleringsfonds. Inzet is hergebruik van, en daarmee het behoud van, cultuurhistorisch erfgoed en de bijdrage van het initiatief aan het welzijn en leefbaarheid van de regio Haaksbergen (o.a. natuurbeleving, recreatie, educatie en zorg). Daarnaast worden andere restauratie- en monumentenfonds benaderd.

Inmiddels zijn toezeggingen verkregen voor een totale bijdrage van in totaal € 560.000,-. Dit is 87,5 % van de begrote, initiële investering.

Voor de resterende financiering is de stichting in gesprek met de gemeente Haaksbergen en de Provincie Overijssel. In 2003 is door de gemeenteraad een bedrag gereserveerd voor realisatie van een permanent onderkomen voor de schaapskudde. In 2009 was het project ook nadrukkelijk in beeld bij de Provincie bij de verdeling van de Essent gelden over diverse projecten.

Tevens is in 2011 een aanvraag ingediend bij LEADER. Deze aanvraag is ontvankelijk verklaard, maar door het ontbreken van budget in het gebied Zuid Twente is niet duidelijk of een bijdrage mogelijk is. Wellicht komen in de toekomst vanuit andere of nieuwe Europese stimuleringsprogramma's alsnog gelden beschikbaar. Deze worden door de stichting dan vooral ingezet voor de informatieve en educatieve functies, o.a. de verdere invulling van het informatiecentrum, evenementen en activiteiten, initiëren van samenwerkingsverbanden en marketing & PR.

Samengevat leidt dit tot de volgende financieringsbegroting:

Financieringsbron Fase I	Begroot	% van totaal
- Stichting Han Bevan	500.000,-	78%
- Stichting Roelvinkfonds	50.000,-	7%
- Rabobank Stimuleringsfonds	10.000,-	2%
- Gemeente Haaksbergen	80.000,-	13%
TOTAAL BEGROTE FINANCIERING	640.000,-	100%
Potentiële financieringsbron Fase II	Stelpost	
- Europese subsidie (Leader of vergelijkbaar programma voor buitengebied) en/of Provinciale middelen	135.000,-	

7.3. Exploitatiebegroting

Het streven is om bijdragen van derden te beperken tot financiering van de initiële investering. Zoals eerder gemeld dient de exploitatie binnen afzienbare termijn financieel zelfvoorzienend te zijn door de opbrengsten uit begrazing en verbreding van de publieke activiteiten. Daarbij wordt uitsluitend een beroep gedaan op reguliere subsidieregelingen (bijvoorbeeld de huidige BIS-regeling), sponsoring en donaties.

Eventuele bijdragen van samenwerkingspartners (zoals gemeente, Hameland, Staatsbosbeheer) in de exploitatiefase houden rechtstreeks verband met de toegevoegde waarde van de schaapskooi en informatiecentrum voor deze partijen. Bijvoorbeeld een actieve bijdrage aan toerisme & recreatie, informatievoorziening, natuureducatie of het creëren van opvang- en werkplekken voor sociaal zwakkere groepen. In feite is er dan geen sprake van een bijdrage, maar een vergoeding voor verrichte diensten.

In bijlage 1 is de verkennende exploitatiebegroting opgesteld voor de jaren 2012-2018.

Bijlage(n):

1. Verkennende exploitatiebegroting schaapskooi en informatiecentrum jaren 2012-2018
2. Overzichtskaart met locaties schaapskooi / informatiecentrum (zoekgebieden)

BIJLAGE 1 Exploitatiebegroting 2012-2018

Stichting Schaapskudde Haaskl 350 dieren

OPBRENGSTEN	HUIDIGE LOCATIE			NIEUWE LOCATIE				Toelichting
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Begrazing								
Staatsbosbeheer	11.357	11.874	40.000	40.800	41.600	42.400	43.250	Nieuw subsidiekader
Landgoederen/Natuurmonumenten	0	200	200	200	210	210	215	
Waterschap Rijn IJssel	0	0	500	510	520	530	540	
Gemeente Haaksbergen				250	250	250	255	
	11.357	12.074	40.700	41.760	42.580	43.390	44.260	
Verkoop								
Schape en lammeren	18.000	16.300	25.600	26.000	26.000	26.000	26.000	verkoop schape geïndexeerd met 2%
Verkoop hooi	0	3.200	2.000	1.500	1.530	1.560	1.590	
Wol	300	0	0					stelpost
	18.300	19.500	27.600	27.500	27.530	27.560	27.590	
Subsidies (op basis regelingen)								
Provincie	28.000	28.000	0	0	0	0	0	
Gemeente								
* recreatie bijdrage	9.100	9.100	9.100	9.100	9.100	9.100	9.100	
* bijdrage stal Hesselink	0	0	0	0	0	0	0	
* bijdrage schaapscheerdersfeest	500	500	500	500	500	500	500	
	37.600	37.600	9.600	9.600	9.600	9.600	9.600	
Toerisme & Recreatie								
Evenementen	3.675	3.400	3.300	3.400	3.500	3.570	3.640	Lammetjesdag/schaapscheerdersfeest/trials 4000 bezoekers
Arrangementen (excursies etc.)	0	0	0	0	500	500	600	Gem. 20 bezoekers x gem. E. 2,50 x 52 weken
Inschrijfgelden	0	790	700	725	740	750	760	
Informatiecentrum	0	0	0	0	2.000	2.200	2.400	4000 bezoekers met gem. best. E. 0,50 jaarlijks + 10%
	3.675	4.190	4.000	4.125	6.740	7.020	7.400	
Educatie								
Stages (Educatief): PGB	0	0	0	250	300	350	350	verslavingszorg /psychische hulpverlening
Dag met de herder	0	750	1.200	1.225	1.250	1.275	1.300	
	0	750	1.200	1.475	1.550	1.625	1.650	
Bijdragen								
Sponsors/Founders	16.600	15.000	11.000	10.000	10.000	10.000	10.000	Sponsorbijdrage bedrijven mogelijk in het kader CO2 reductie
Donaties	914	1.000	1.000	1.020	1.040	1.060	1.080	stelpost incidentele giften
Adopties	3.000	2.600	3.000	3.060	3.020	3.080	3.140	stelpost, actieve werving onder bezoekers
Overig	600	600	500	510	520	530	540	stelpost
	21.114	19.200	15.500	14.590	14.581	14.670	14.760	
SUBTOTAAL A	92.046	93.314	98.600	99.050	102.580	103.865	105.260	

BIJLAGE 1 Exploitatiebegroting 2012-2018

Stichting Schaapskudde Haaks

350 dieren

KOSTEN	HUIDIGE LOCATIE			NIEUWE LOCATIE				Toelichting
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Personeel								
Detacheringsvergoeding Hamel.	17.000	10.500	11.500	11.730	11.965	12.200	12.445	1,4 fte: herder, ondersteunende herder en agr. Medewerker
Kosten 2e herder	16.750	23.300	21.750	22.185	22.625	23.000	23.460	
kosten stagiaires	150	150	150	150	150	150	150	
Onkostenvergoedingen							0	
* hondenvergoeding	1.000	750	800	815	830	840	850	
* telefoonvergoeding	310	500	600	615	630	640	650	
* werk-werkverkeer	2.265	2.000	3.000	3.060	3.120	3.170	3.220	
* kleding schoeisel	250		150	100		250	100	
	37.725	37.200	37.950	38.655	39.320	40.250	40.875	
Huisvesting								
Pacht gronden (mestboekhouding)	2.910	2.900	2.900	3.000	3.060	3.120	3.180	pacht weiden en def. locatie 1,5 ha. huidige locatie Hesselink, vervalt v.a. eind 2013 stelpost OZ-gebruikersdeel, jaarlijks + 5% (index) stelpost, jaarlijks + 5 % (v.a. 2014) stelpost, inzet vrijwilligers
Huur stallen	9.600	9.600	9.600	4.800	0	0	0	
Energieverbruik (g/w/e/tel/cai)	1.000	5.000	2.000	2.040	2.500	2.550	2.600	
Belastingen en heffingen				0	1.500	1.530	1.560	
Onderhoud gebouw en inventaris			500	510	600	610	620	
Schoonmaak (stallen/kantine)	150	100	150	160	200	200	200	
Kantoorbenodigheden	120	150	150	300	300	300	300	
Contributies en abonnementen	120	100	100	100	150	150	150	
	13.900	17.850	15.400	10.910	8.310	8.460	8.610	
Kudde								
Diervoeders	4.915	7.000	7.500	7.650	7.800	7.900	8.000	Kracht-en ruwvoer, loonwerk (v.a. 2013 voor 350 dieren) Dierenarts, verzorging, scheren(v.a. 2013 voor 350 dieren)
Verzorging	8.530	11.000	9.000	9.180	9.350	9.550	9.750	
Exploitatie en loonwerk	9.800	12.000	11.000	11.220	11.450	11.680	11.915	Stelpost
Kosten loonwerk hooivoorraad	4.500	6.000	5.000	5.100	5.200	5.300	5.400	
Strooisel stal	1.200	500	1.000	1.020	1.040	1.060	1.080	
Huur veevagen		1.000	1.000	1.020				
	28.945	37.500	34.500	35.190	34.840	35.490	36.145	
Marketing & PR								
Promotiemateriaal				1.000	500	500	510	Ontwikkeling website+webmail+social media,+10% v.a. 2013 Folder, mailing, sponsorwerving etc., +10% v.a. 2013
Kosten evenementendagen	2.140	2.500	2.500	2.550	2.600	2.650	2.700	
Drukwerk+porti	100	100	200	200	200	200	200	
	2.240	2.600	2.700	3.750	3.300	3.350	3.410	
Algemeen								
Administratie	1.700	2.000	2.500	2.550	2.600	2.650	2.700	uitbesteden van administratie
Bank	100	100	150	150	150	150	150	
Verzekeringen	1.200	1.400	1.600	1.630	3.000	3.060	3.120	
	3.000	3.500	4.250	4.330	5.750	5.860	5.970	
Afschrijving								
Gebouwen					6.600	6.600	6.600	Onderhoud, afschrijving of aflossing Stelpost Stelpost
Materiaal			2.000	2.040	2.080	2.120	2.160	
Inventaris			1.000	1.020	1.040	1.060	1.080	
	0	0	3.000	3.060	9.720	9.780	9.840	
SUBTOTAAL B	85.810	98.650	97.800	95.895	101.240	103.190	104.850	
EXPLOITATIESALDO								
SALDO (A-B)	6.236	-5.336	800	3.155	1.339	675	410	

Bijlage 2 Overzicht potentiële locaties (zoekgebieden)

1. Omgeving Urkerweg	2. Omgeving Hofweg / Wennewickweg
3. Omgeving Krakeelseweg / Niekerkerweg	4. Omgeving Buuserstraat (Koekoeksbrug e.o.)
5. Omgeving Stendermolenweg / Weertjesweg	